HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

7 iunie 2012*

„Securitatea socială a lucrătorilor migranți — Legislație aplicabilă — Lucrător cu cetățenie olandeză care lucrează la bordul dragelor care navighează în afara teritoriului Uniunii Europene sub pavilion olandez, pentru un angajator cu sediul în Țările de Jos — Reședință pe teritoriul altui stat membru — Afiliere la sistemul olandez de securitate socială”

În cauza C-106/11,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Hoge Raad der Nederlanden (Țările de Jos), prin decizia din 11 februarie 2011, primită de Curte la 3 martie 2011, în procedura

M. J. Bakker

împotriva

Minister van Financiën,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din doamna A. Prechal, președinte de cameră, domnii K. Schiemann (raportor) și L. Bay Larsen, judecători,

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,

grefier: domnul M.-A. Gaudissart, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 martie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Bakker, de M. H. Menger și de V. J. de Groot, belastingadviseurs;

— pentru guvernul olandez, de C. Wissels și de C. Schillemans, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de V. Kreuschitz și de M. van Beek, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: olandeza.

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea titlului II din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu familiile acestora care se deplasează în cadrul Comunității, în versiunea modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 118/97 al Consiliului din 2 decembrie 1996 (JO 1997, L 28, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 4, p. 35), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 307/1999 al Consiliului din 8 februarie 1999 (JO L 38, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 103, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1408/71”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Staatssecretaris van Financiën (Secretariatul de Stat pentru Finanțe), pe de o parte, și domnul Bakker, pe de altă parte, cu privire la afilierea obligatorie a acestuia la asigurările sociale olandeze pentru anul 2004.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 În temeiul articolului 1 litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1408/71, termenii „lucrător salariat” înseamnă orice persoană care „este asigurată, în baza unei asigurări obligatorii sau facultative continue, pentru unul sau mai multe riscuri acoperite de ramurile unui regim de securitate socială pentru lucrători salariați și lucrători care desfășoară activități independente ori printr-un regim special pentru funcționari”.

4 Potrivit articolului 2 alineatul (1) din acest regulament:

„Prezentul regulament se aplică lucrătorilor salariați sau lucrătorilor care desfășoară activități independente și studenților care se află ori s-au aflat sub incidența legislației din unul sau mai multe state membre și care sunt resortisanți ai unuia dintre statele membre [...]”

5 Articolul 13 din regulamentul menționat, care se găsește în cadrul titlului II din acesta, denumit „Stabilirea legislației aplicabile”, prevede:

„(1) Sub rezerva articolelor 14c și 14f, persoanele cărora li se aplică prezentul regulament se află sub incidența legislației unui singur stat membru. Această legislație se stabilește în conformitate cu dispozițiile prezentului titlu.

(2) Sub rezerva dispozițiilor articolelor 14-17:

[...]

(c) persoana care desfășoară o activitate salariată la bordul unei nave sub pavilionul unui stat membru se supune legislației statului respectiv;

[...]”

Dreptul olandez

6 Articolul 6 din Legea privind regimul general al asigurării pentru limită de vârstă (Algemene Ouderdomswet, Stb. 1956, nr. 281) prevede:

„1. În sensul prezentelor dispoziții, sunt considerați ca fiind asigurați:

a) rezidenții, precum și

b) nerezidenții care sunt supuși la plata impozitului pe venit pentru activitățile profesionale salariate exercitate în Țările de Jos

care nu au împlinit vârsta de 65 de ani.

[...]"

Acțiunea principală și întrebările preliminare

7 În cursul anului 2004, domnul Bakker, cetățean olandez, locuia în Spania și desfășura o activitate salariată pe drage sub pavilion olandez, la o întreprindere cu sediul în Rotterdam (Țările de Jos). El își desfășura activitatea în mod preponderent în apele teritoriale ale Chinei și ale Emiratelor Arabe Unite. Dragele erau înscrise în registrul olandez al navelor destinate navigației maritime.

8 Avizul de plată notificat domnului Bakker cu titlu de impozit pe venit și contribuție la asigurările sociale în Țările de Jos pentru anul 2004 a fost contestat de persoana în cauză. Întrucât acțiunea formulată de domnul Bakker împotriva acestui aviz de plată a fost respinsă de Rechtbank te Breda, el a sesizat Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, care a confirmat hotărârea primei instanțe.

9 Gerechtshof te 's-Hertogenbosch a apreciat că, pentru anul 2004, domnul Bakker putea fi considerat ca fiind afiliat la asigurările sociale olandeze în pofida faptului că a desfășurat o activitate salariată în afara teritoriului Uniunii Europene. Această instanță și-a întemeiat aprecierea pe împrejurarea că legislația olandeză în domeniul securității sociale a devenit aplicabilă persoanei în cauză prin Regulamentul nr. 1408/71 și în special prin titlul II din acesta. Mai precis, instanța menționată a considerat că domnul Bakker își desfășura activitatea la bordul navelor destinate navigației maritime aflate sub pavilion olandez, cu alte cuvinte, ale unui stat membru în sensul articolului 13 alineatul (2) litera (c) din regulamentul menționat. Potrivit Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, nu este determinantă împrejurarea că navele pluteau, în cursul activităților de dragare, în ape teritoriale din afara Uniunii, având în vedere că această dispoziție nu cunoaște restricții după tipul de navă sau după locul de desfășurare a activităților.

10 Sesizată cu recurs, Hoge Raad der Nederlanden consideră însă că există îndoieli rezonabile cu privire la aplicarea titlului II din Regulamentul nr. 1408/71 în speță.

11 Această instanță consideră că Gerechtshof te 's-Hertogenbosch a constatat în mod întemeiat că, din punctul de vedere exclusiv al dreptului olandez, persoana în cauză nu era asigurată în mod obligatoriu la asigurările sociale în anul 2004, întrucât în anul respectiv nu a avut reședința în Țările de Jos și nici nu a desfășurat o activitate salariată în acest stat. Cu toate acestea, instanța de trimitere are îndoieli în ceea ce privește prezumția pe care s-a întemeiat Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, potrivit căreia, în anul 2004, persoana în cauză intra în domeniul de aplicare personal al Regulamentului nr. 1408/71, ceea ce permite aplicarea titlului II din regulamentul menționat la situația sa.

12 În această privință, instanța de trimitere observă că definiția lucrătorului care este prevăzută la articolul 1 litera (a) din Regulamentul nr. 1408/71 impune ca persoana în cauză să fie asigurată, în baza unei asigurări obligatorii sau facultative, pentru unul sau mai multe dintre riscurile prevăzute în această dispoziție. Astfel, instanța ridică problema dacă este posibil ca o persoană în situația domnului Bakker, care, din punctul de vedere exclusiv al legislației naționale, nu este asigurată în mod obligatoriu ca urmare a faptului că nu are reședința în Țările de Jos, poate avea totuși calitatea de lucrător în sensul Regulamentului nr. 1408/71, datorită faptului că normele de stabilire a legislației aplicabile, cuprinse în titlul II din acest regulament, desemnează ca aplicabilă legislația acestui stat membru.

13 Hoge Raad der Nederlanden apreciază că, pentru a asigura un efect util dispozițiilor titlului II din Regulamentul nr. 1408/71, această întrebare trebuie să primească un răspuns afirmativ.

14 Instanța de trimitere ridică însă problema dacă împrejurarea că persoana în cauză și-a desfășurat activitatea în afara teritoriului menționat la articolul 299 CE se opune aplicării titlului II din Regulamentul nr. 1408/71. Această instanță invocă jurisprudența Curții potrivit căreia normele dreptului Uniunii referitoare la libera circulație a lucrătorilor se aplică și activităților desfășurate în afara teritoriului Uniunii în măsura în care raportul de muncă păstrează o legătură suficient de strânsă cu teritoriul acesteia (Hotărârea din 29 iunie 1994, Aldewereld, C-60/93, Rec., p. I-2991, punctul 14). Instanța de trimitere mai consideră relevantă Hotărârea din 27 septembrie 1989, Lopes da Veiga (9/88, Rec., p. 2989, punctul 17), care privea de asemenea situația unui marinar și în care Curtea a considerat că era necesar să se stabilească dacă raportul de muncă al persoanei în cauză prezenta o legătură suficient de strânsă cu teritoriul olandez.

15 Instanța de trimitere observă că, în cursul anului 2004, în cadrul politicii urmate de Landelijk Instituut sociale verzekeringen (Institutul Național de Asigurări Sociale) în domeniul securității sociale a lucrătorilor salariați, titlul II din Regulamentul nr. 1408/71 a devenit aplicabil marinarilor, cetățeni ai unui stat membru al Uniunii sau al Spațiului Economic European care locuiesc în unul dintre aceste state și desfășoară activități salariate pe o navă care nu se află sub pavilionul unui stat membru, doar ca urmare a faptului că angajatorul avea sediul în Țările de Jos.

16 Ca efect al politicii menționate, casa de asigurări a lucrătorilor salariați consideră că lucrătorii precum domnul Bakker sunt asigurați în mod obligatoriu, în condițiile în care, din punctul de vedere al legislației olandeze, ei nu aparțin unei astfel de categorii de persoane asigurate. Instanța de trimitere observă că aceeași politică nu furnizează însă un temei juridic pentru perceperea contribuțiilor pentru asigurările lucrătorilor salariați.

17 În opinia instanței de trimitere, faptul că persoana în cauză este asimilată în practică, de casa de asigurări a lucrătorilor salariați, cu o persoană asigurată, cel puțin pentru o parte din asigurările sociale din Țările de Jos, beneficiind astfel în mod efectiv de protecție socială pentru aceste asigurări, constituie o împrejurare care consolidează legătura cu Țările de Jos. Dacă, în schimb, nu s-ar putea lua în considerare afilierea la sistemul de asigurări sociale dintr-un stat membru pentru a se aprecia intensitatea legăturii cu teritoriul Uniunii, instanța de trimitere ridică problema dacă această afiliere ar fi o condiție necesară pentru aplicarea Regulamentului nr. 1408/71 la activități desfășurate în afara teritoriului Uniunii. Jurisprudența Curții (a se vedea Hotărârea din 23 octombrie 1986, van Roosmalen, 300/84, Rec., p. 3097, precum și Hotărârile Lopes da Veiga și Aldewereld, citate anterior) nu oferă, în opinia instanței de trimitere, nicio certitudine în privința acestui aspect.

18 Hoge Raad der Nederlanden se confruntă, așadar, cu întrebarea dacă, ținând seama de toate împrejurările speței, există o legătură suficientă cu teritoriul Uniunii. În cazul în care titlul II al Regulamentului nr. 1408/71 se aplică în cauza dedusă judecății sale, instanța de trimitere prezumă că persoana în cauză va fi atunci supusă legislației olandeze, în conformitate cu articolul 13 alineatul (2) litera (c) din regulamentul menționat.

19 Acesta este contextul în care Hoge Raad der Nederlanden a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Sunt aplicabile dispozițiile de atribuire prevăzute în titlul II din Regulamentul [...] nr. 1408/71, care desemnează legislația olandeză ca fiind aplicabilă, și, în consecință, pot fi percepute contribuții la asigurările sociale olandeze într-un caz precum acesta, în care un lucrător cu cetățenie olandeză cu reședința în Spania lucrează ca marinar pentru un angajator cu sediul în Țările de Jos, desfășurându-și activitatea la bordul dragelor sub pavilion olandez în afara teritoriului [Uniunii], în condițiile în care, din punctul de vedere exclusiv al legislației interne olandeze, lucrătorul nu este afiliat la regimul de securitate socială olandez întrucât nu are reședința pe teritoriul Țărilor de Jos?

2) Ce efect are, în această privință, o politică urmată în cadrul punerii în aplicare a asigurărilor sociale olandeze și conform căreia casa de asigurări sociale invocă dreptul comunitar pentru ca, într-un caz precum acesta, să îi asimileze pe marinari persoanelor asigurate?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

20 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 trebuie interpretat în sensul că se opune ca o măsură legislativă a unui stat membru să excludă de la afilierea la regimul de securitate socială al acestui stat membru o persoană care se află într-o situație precum aceea a reclamantului din acțiunea principală, care are cetățenia statului membru respectiv, dar nu are reședința în acesta și care este angajată la bordul unei drage aflate sub pavilionul aceluiași stat membru, care își desfășoară activitatea în afara teritoriului Uniunii.

21 În timp ce guvernul olandez și Comisia Europeană consideră că această întrebare trebuie să primească un răspuns pozitiv, domnul Bakker împărtășește opinia opusă.

22 În această privință, trebuie amintit că articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 prevede în mod expres că persoana care desfășoară o activitate salariată la bordul unei nave sub pavilionul unui stat membru se supune legislației acelui stat.

23 Astfel, în temeiul acestei dispoziții, o persoană în situația domnului Bakker se supune, în principiu, legislației olandeze în materie de securitate socială, ca urmare a activității salariate pe care această persoană o desfășoară la bordul unei nave sub pavilion olandez.

24 Domnul Bakker a invocat însă două argumente în contestarea aplicării articolului 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 în situația sa.

25 În primul rând, el a susținut, în observațiile sale scrise, că dragele la bordul cărora își exercita activitatea salariată nu intrau sub incidența noțiunii „navă”, care este prevăzută la același articol 13 alineatul (2) litera (c).

26 Acest argument nu poate fi primit, în măsura în care nicio condiție referitoare la tipul de „navă” vizat nu este prevăzută în această dispoziție. Pe de altă parte, din explicațiile furnizate de instanța de trimitere rezultă că dragele menționate dispuneau de certificate de înmatriculare și erau înscrise în registrul olandez al navelor destinate navigației maritime.

27 În al doilea rând, în cursul ședinței, domnul Bakker a invocat argumentul potrivit căruia articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 nu se aplică în situația sa ca urmare a faptului că dragele în discuție își desfășurau activitatea în mod preponderent în apele teritoriale ale Chinei și ale Emiratelor Arabe Unite. Or, în temeiul articolului 2 alineatul (1) din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării, semnată la Montego Bay (Jamaica) la 10 decembrie 1982, intrată în vigoare la 16 noiembrie 1994, ratificată de Regatul Țărilor de Jos la 28 iunie 1996 și aprobată în numele Comunității Europene prin Decizia 98/392/CE a Consiliului din 23 martie 1998 (JO L 179, p. 1, Ediție specială, 04/vol. 4, p. 103), suveranitatea unui stat de coastă se extinde, dincolo de teritoriul său și de apele sale interioare, asupra unei zone de mare adiacente desemnate sub numele de mare teritorială. Prin urmare, în opinia domnului Bakker, activitățile salariate desfășurate la bordul dragelor în cauză intră în sfera competenței jurisdicționale a statelor de coastă, iar nu în aceea a statului membru al pavilionului, respectiv Regatul Țărilor de Jos.

28 Trebuie arătat, în această privință, că din jurisprudența Curții rezultă că simpla împrejurare că activitatea unui lucrător se desfășoară în afara teritoriului Uniunii nu este suficientă pentru a înlătura aplicarea normelor Uniunii cu privire la libera circulație a lucrătorilor, cu condiția ca raportul de muncă să păstreze o legătură suficient de strânsă cu teritoriul Uniunii. Într-o situație precum cea din acțiunea principală, o astfel de legătură rezidă în împrejurarea, confirmată de instanța de trimitere, că

domnul Bakker desfășoară o activitate salariată la bordul unei nave înregistrate în Țările de Jos, în serviciul unei întreprinderi cu sediul în acest stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârile Lopes da Veiga, punctul 17, și Aldewereld, punctul 14, citate anterior).

29 În plus, nici respectarea suveranității statului de coastă și nici Convenția Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării nu impun ca un lucrător în situația domnului Bakker să fie privat de beneficiul asigurării de securitate prevăzute, în conformitate cu Regulamentul nr. 1408/71, de statul membru sub pavilionul căruia se află nava atunci când nava se găsește în apele teritoriale ale altui stat decât acest stat membru.

30 Prin urmare, al doilea argument invocat de domnul Bakker nu poate fi primit.

31 La rândul său, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aplicarea articolului 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 în măsura în care domnul Bakker nu ar intra în domeniul de aplicare personal al acestui regulament ca urmare a faptului că nu este asigurat în mod obligatoriu la asigurările sociale generale din Țările de Jos întrucât nu are reședința în acest stat.

32 Trebuie subliniat, în această privință, că articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 are ca unic obiect stabilirea legislației naționale aplicabile persoanelor care desfășoară o activitate salariată la bordul unei nave sub pavilionul unui stat membru. Această dispoziție în sine nu are ca obiect stabilirea condițiilor existenței dreptului sau a obligației de afiliere la un regim de securitate socială sau la o ramură sau alta a unui asemenea regim. Legislația fiecărui stat membru este cea care trebuie să stabilească aceste condiții (a se vedea Hotărârea din 17 ianuarie 2012, Salemink, C-347/10, punctul 38).

33 Cu toate acestea, deși statele membre păstrează competența de a organiza condițiile de afiliere la sistemele lor de securitate socială, în exercitarea acestei competențe, acestea trebuie să respecte însă dreptul Uniunii. În special, aceste condiții nu pot avea ca efect să excludă din domeniul de aplicare al legislației în cauză persoanele cărora, în temeiul Regulamentului nr. 1408/71, aceeași legislație le este aplicabilă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 mai 1990, Kits van Heijningen, C-2/89, Rec., p. I-1755, punctul 20, și Hotărârea Salemink, citată anterior, punctele 39 și 40).

34 Or, articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 prevede expres că persoana care desfășoară o activitate salariată la bordul unei nave sub pavilionul unui stat membru se supune legislației statului respectiv. Această dispoziție nu ar fi respectată în cazul în care condiția domiciliului impusă de legislația statului membru pe al cărui teritoriu se desfășoară activitatea salariată pentru a beneficia de regimul de asigurare obligatoriu instituit de aceasta ar putea fi opusă persoanelor prevăzute la același articol 13 alineatul (2) litera (c) (a se vedea în acest sens Hotărârile Kits van Heijningen, punctul 21, și Salemink, punctul 41, citate anterior).

35 Prin urmare, articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 are ca efect să facă inopozabilă persoanelor vizate de această dispoziție o clauză a legislației naționale aplicabile în temeiul căreia admiterea la regimul de securitate socială prevăzută de această legislație este subordonată unei condiții de reședință în statul membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Kits van Heijningen, citată anterior, punctul 22).

36 Din decizia de trimitere rezultă că această abordare a fost transpusă *de facto* în politica Landelijk Instituut sociale verzekeringen, care asimilează persoanele în situația domnului Bakker persoanelor asigurate.

37 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1408/71 trebuie interpretat în sensul că se opune ca o măsură legislativă a unui stat membru să excludă de la afilierea la sistemul de securitate socială al acestui stat membru o persoană care se află într-o situație precum aceea a reclamantului din acțiunea

principală, care are cetățenia statului membru respectiv, dar nu are reședința în acesta și care este angajată la bordul unei drage aflate sub pavilionul aceluiași stat membru, care își desfășoară activitatea în afara teritoriului Uniunii.

Cu privire la a doua întrebare

38 Având în vedere răspunsul dat la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

39 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

Articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu familiile acestora care se deplasează în cadrul Comunității, în versiunea modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 118/97 al Consiliului din 2 decembrie 1996, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 307/1999 al Consiliului din 8 februarie 1999, trebuie interpretat în sensul că se opune ca o măsură legislativă a unui stat membru să excludă de la afilierea la sistemul de securitate socială al acestui stat membru o persoană care se află într-o situație precum aceea a reclamantului din acțiunea principală, care are cetățenia statului membru respectiv, dar nu are reședința în acesta și care este angajată la bordul unei drage aflate sub pavilionul aceluiași stat membru, care își desfășoară activitatea în afara teritoriului Uniunii Europene.

Semnături